

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

680

UALIMU ELIMU YA AWALI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2012

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka katika kila sehemu **B** na **C**.
3. Sehemu A ina alama 40, sehemu B na C kila moja ina alama 30.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. (a) Eleza wazo la “msukumo wa ndani” katika tabia za mtoto.

Msukumo wa ndani ni hali ya mtoto kufanya jambo kwa sababu anatamani mwenyewe na anafurahia mchakato wa kufanya, bila kulazimishwa na mtu mwingine.

Msukumo huu unatoka moyoni mwa mtoto na humfanya awe na hamu ya kujaribu, kuchunguza au kuendelea na shughuli fulani kwa sababu anahisi yeye mwenyewe anapenda.

(b) Eleza namna msukumo huo unavyojitokeza katika shughuli za kucheza.

Msukumo wa ndani hujitokeza mtoto anapochagua mchezo bila kuambiwa afanye hivyo na mwalimu, kwa sababu anataka kufurahia jambo analolifanya.

Msukumo huu huonekana pale mtoto anaendelea kucheza kwa muda mrefu kwa shughuli ileile bila kuchoka, kwa kuwa furaha yake inatoka ndani na sio kwa kutaka kutafuta pongezi.

(c) Taja sababu moja ya kuuheshimu katika ufundishaji.

Ni muhimu kuuheshimu kwa sababu mtoto anayefanya jambo kwa msukumo wa ndani hujifunza kwa kina zaidi na huwa na kumbukumbu nzuri ya kile anachokifanya kwa sababu anajifunza kwa hiari.

2. Eleza kwa kifupi namna mtoto anavyoanza kutambua hisia zake mwenyewe katika miaka ya awali.

Mtoto hutambua hisia zake pale anapoweza kusema au kuonyesha kwa vitendo kuwa amekasirika, amefurahi au ana hofu.

Mtoto hutambua hisia kwa kutazama athari za mazingira, kama kupokonywa kitu au kusifiwa, na kuelewa kuwa mabadiliko hayo yanamletea hisia fulani.

Mtoto huanza pia kutambua hisia zake pale anapojifunza kutulia au kutafuta msaada anapohisi hayupo sawa.

3. (a) Toa tofauti kati ya usikivu wa makini na usikivu wa muda mfupi.

Usikivu wa makini ni uwezo wa mtoto kutunza umakini wake kwenye jambo moja kwa muda mrefu na akalifuatilia hadi limalizike.

Usikivu wa muda mfupi ni hali ya mtoto kuwa makini kwa sekunde chache tu kabla ya kugeuza fikra zake kwenda sehemu nyingine.

(b) Eleza jinsi tofauti hizi zinavyoathiri ujifunzaji wa mtoto.

Usikivu wa makini humsaidia mtoto kumaliza shughuli aliyopewa na kuelewa somo kwa kina kwa sababu anaendelea kuzingatia hadi mwisho.

Usikivu wa muda mfupi huathiri ujifunzaji kwa sababu mtoto hushindwa kufuatilia hatua za kufundishia na hukosa maelezo muhimu yanayohitajika kukamilisha kazi.

4. Taja sifa tatu za mtoto anayeonyesha uwezo wa kutatua matatizo ya kila siku bila msaada.

Mtoto anaonyesha uwezo wa kutatua matatizo pale anapojaribu njia nyingi tofauti ili kupata suluhisho hata bila kuambiwa afanye hivyo.

Mtoto anayeweza kubadilisha utaratibu wake haraka ili kukabiliana na hali mpya huonyesha uwezo wa kutatua matatizo.

Mtoto anayeuliza maswali kwa lengo la kuelewa chanzo cha tatizo pia huonyesha uwezo wa kutafuta majibu ya msingi.

5. (a) Eleza maana ya mpito kutoka shughuli moja hadi nyingine katika mazingira ya awali.

Mpito ni mabadiliko ya mtoto kutoka kazi au mchezo mmoja kwenda shughuli nyingine bila usumbufu au kupotea.

Mpito unajumuisha kumwandaa mtoto kiakili na kimwili kabla ya kubadilisha shughuli inayofuata ili asiwe na mkanganyiko.

(b) Toa mfano mmoja wa mpango unaorahisisha mpito huo.

Mfano wa mpango ni mwalimu kutumia wimbo maalumu unaoashiria muda wa kumaliza shughuli fulani na kuanza nyingine, ili mtoto apate ishara ya kujipanga.

6. Eleza mambo yanayoweza kumpa mtoto ugumu wa kuketi na kuzingatia katika kikundi.

Mtoto anaweza kushindwa kuketi kutokana na nguvu nyingi za mwili ambazo hazijapunguzwa kwa michezo kabla ya kuingia kwenye kikundi.

Mtoto anaweza kupata ugumu kutokana na mazingira yenye kelele au vitu vinavyomvutia sana pembeni, vinavyomfanya ashindwe kuzingatia.

Mtoto pia huenda akashindwa kuketi ikiwa hajisikii salama au hajajiamini ndani ya kundi, jambo linalomwondoa umakini.

7. (a) Taja viashiria viwili vya kuanza kukomaa kwa uelewa wa kitabia kwa mtoto wa miaka 4.

Mtoto huanza kuonyesha uelewa wa kitabia pale anapoweza kujizuia na kutokukimbilia kuchukua kitu bila ruhusa.

Mtoto pia huonyesha kukomaa kitabia pale anapoweza kusubiri zamu yake bila kulalamika.

(b) Eleza kwa kifupi umuhimu wa viashiria hivyo.

Viashiria hivyo ni muhimu kwa kuwa humsaidia mtoto kushirikiana vizuri na wenzake katika kijamii na kufuata kanuni za darasa.

Viashiria hivi humjenga mtoto kujitawala, jambo ambalo ni msingi wa nidhamu ya baadaye.

8. Eleza jinsi mtoto anavyojenga uwezo wa kuoanisha vitu vinavyofanana bila kufundishwa moja kwa moja.

Mtoto huanza kuoanisha vitu anapovitazama na kugundua kufanana kwa rangi, umbo au ukubwa kutokana na uzoefu wa kila siku.

Mtoto pia hujenga uwezo huu kwa kuchunguza vitu anavyokutana navyo mara kwa mara na kutumia kumbukumbu zake kuunganisha vinavyofanana.

Kupitia michezo kama kupanga kadi au kuweka vitu kwenye makundi, mtoto huanza kuona uhusiano wa kufanana bila kuelekezwa moja kwa moja.

9. (a) Eleza maana ya “mtazamo wa kisaikolojia wa mtoto kuhusu mafanikio”.

Mtazamo wa kisaikolojia wa mtoto kuhusu mafanikio ni njia anayoitumia kutafsiri kama amefanya jambo vizuri au vibaya.

Mtazamo huu unaweza kujengwa kutokana na pongezi, changamoto na uzoefu wa mafanikio au kushindwa.

(b) Onesha sababu moja inayofanya mtazamo huo kuwa muhimu.

Mtazamo huu ni muhimu kwa sababu humjenga mtoto kuwa na ujasiri wa kujaribu tena hata akifanya makosa, hivyo humsaidia kujenga uthubutu.

10. Toa maelezo mafupi ya namna mtoto hupata uelewa wa awali kuhusu nafasi na mwelekeo.

Mtoto hupata uelewa huu anapojifunza kutofautisha mbele, nyuma, kulia na kushoto kupitia michezo na maelekezo ya mwalimu.

Mtoto pia huanza kuelewa mwelekeo anapohama kutoka sehemu moja hadi nyingine na kuhusisha mwendo wake na nafasi ya vitu kwenye mazingira.

11. Chunguza kwa undani jinsi historia ya maisha ya mtoto inavyoathiri mitindo yake ya ujifunzaji katika darasa la awali.

Historia ya maisha ya mtoto inaweza kumfanya awe na ujasiri au hofu kulingana na mazingira aliyokulia, hivyo kuathiri utayari wake wa kushiriki katika masomo.

Mtoto aliyezoea kupewa nafasi ya kuuliza maswali nyumbani huwa tayari kushirikiana kikamilifu darasani kwa kuwa amezoea kupewa sauti.

Mtoto aliyelelewa katika mazingira yenye ukali au vurugu anaweza kuja shuleni akiwa mwoga, mwenye wasiwasi au mwenye tabia ya kujitenga na wenzake.

Historia ya mtoto huathiri mitindo yake ya kuelewa kwa kuwa baadhi ya watoto hupata msukumo wa kusoma mapema, ilhali wengine huanza polepole kutokana na mazingira yao.

12.(a) Eleza maana ya mazoezi ya kihisia kwa watoto.

Mazoezi ya kihisia ni shughuli zinazowasaidia watoto kutambua, kueleza na kudhibiti hisia zao kwa njia salama.

Mazoezi haya yanaweza kujumuisha majadiliano, michezo na hadithi zinazowaonyesha watoto namna ya kushughulikia hisia mbalimbali.

(b) Toa hoja tatu zinazoonyesha umuhimu wake katika kuimarisha tabia za mtoto.

Mazoezi ya kihisia humsaidia mtoto kuelewa sababu ya hisia zake na hivyo kumwezesha kuepuka matendo ya ghafla.

Mazoezi haya humsaidia mtoto kutumia maneno badala ya vurugu katika kueleza kile anachokihisi.

Mazoezi ya kihisia humjenga mtoto kuwa na huruma na kuelewa hisia za wengine, jambo linaloruhusu kujenga mahusiano mazuri.

13. Fafanua mchango wa mpango wa siku uliochanganywa kati ya michezo, kazi za vitendo na mapumziko katika ustawi wa mtoto.

Mpango wa siku uliochanganywa humsaidia mtoto kupata uzoefu tofauti kwa wakati mmoja, hivyo kuchochea ubongo wake kukua kwa usawa.

Michezo humsaidia mtoto kujenga stadi za kijamii na kimwili, wakati kazi za vitendo humsaidia kujifunza kupangilia na kuchunguza.

Mapumziko humsaidia mtoto kurejesha nguvu na kuingia kwenye shughuli inayofuata akiwa mtulivu na mwenye nguvu.

Mpango wa aina hii humfanya mtoto kutopata msongo wa kazi nyingi mfululizo, na hivyo kuongeza utayari na furaha ya kujifunza.

14. Andaa maelezo ya shughuli ya kuwatambulisha watoto tofauti za mwendo (haraka, wastani, polepole) kwa kutumia michezo ya uwanjani.

Shughuli inaweza kuanza kwa mwalimu kuwaonyesha watoto mfano wa kutembea kwa mwendo wa haraka, wa wastani na wa polepole ili waweze kuona tofauti za kimwili.

Watoto wanaweza kugawanywa katika makundi na kupewa nafasi ya kuiga mwalimu wakikimbia haraka, kutembea kwa kasi ya kati na kupunguza mwendo.

Watoto wanaweza kushiriki katika mchezo wa mbio ambapo mwalimu atawapa alama za kusimama, kupunguza kasi au kuongeza mwendo kulingana na mwendelezo wa mchezo.

Shughuli inaweza kuhitimishwa kwa majadiliano mafupi ambapo watoto wataeleza ni mwendo gani uliwahisi rahisi na ni upi uliwahisi mgumu.

15. Eleza vipengele muhimu vya somo la kujenga uwezo wa watoto kupanga matukio kwa kutumia kadi za picha zenye matukio mbalimbali.

Somo linahitaji picha zinazohusiana na tukio moja ili mtoto aweze kuona mfuatano wa matukio kwa urahisi.

Watoto wanahitaji nafasi ya kujadiliana kwa sauti juu ya mpangilio wa picha ili kuongeza uwezo wa kueleza wanachokiona.

Somo linahitaji mwalimu kutoa maelezo ya maneno ya wakati kama “mwanzoni”, “katikati” na “mwishoni” ili mtoto ajifunze lugha ya kuelezea matukio.

Watoto wanahitaji kushiriki kwa vitendo katika kupanga picha kwa mkono ili kukuza kumbukumbu ya mfuatano.

16. Fafanua jinsi shughuli ya “kutafuta vitu vilivyojificha darasani” inavyoweza kuchangia katika kukuza umakinifu na ufuatiliaji wa maelekezo.

Shughuli hii humsaidia mtoto kuzingatia kwa makini kwa sababu anapaswa kutafuta kitu kulingana na sifa maalumu alizopewa na mwalimu.

Shughuli hii humfundisha mtoto kufuata maelekezo kwa hatua, kwa kuwa lazima asikilize mahali pa kutafuta na tabia za kitu alichopewa.

Shughuli hii humjenga mtoto kuwa makini kwa sababu anahitaji kutumia macho yake na kumbukumbu kutambua vitu vyenye kufanana.

Shughuli hii huwapa watoto fursa ya kushirikiana kwa kuulizana na kusaidiana, jambo ambalo huongeza umakinifu katika mazingira ya kijamii.